

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Intergemeentelijke gebiedsvisie Vlietlijn en doorontwikkeling Binckhorst

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

3 december 2024 / projectnummer: 3870

1 Advies voor de inhoud van het MER

De gemeenten Den Haag, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk gaan een gebiedsvisie opstellen voor de aanleg van de Vlietlijn¹ en de doorontwikkeling van de Binckhorst. De tramlijn verbindt de drie gemeenten met elkaar. De doorontwikkeling bestaat uit het bouwen van 7500 woningen, bovenop de 5000 die al gepland en deels gerealiseerd zijn. Daarnaast gaat het om een geothermiecentrale. Voor de gebiedsvisie worden de leefomgevingsgevolgen van de ontwikkelingen onderzocht. De gemeenten hebben de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna: de Commissie) om een advies over de Notitie Reikwijdte en Detailniveau² (NRD) voor het milieueffectrapport (MER) gevraagd.

Essentiële informatie voor het MER

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het MER. Dat wil zeggen dat, voor het meewegen van het leefomgevingsbelang in het besluit over de gebiedsvisie, het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten. De Commissie noemt alleen punten die nog niet of niet voldoende duidelijk in de conceptnotitie Reikwijdte en Detailniveau staan:

- **Voldoen aan eigen doelen:** Bouw voort op het omgevingsplan uit 2018 en de ontwikkelingen sindsdien. Laat zien hoe het voornemen ervoor zorgt dat de eigen doelen gehaald worden.
- **Beschrijven en uitbreiden alternatieven:** Beschrijf de (milieu)overwegingen en keuzes voor de Vlietlijn, de doorontwikkeling en de energie-infrastructuur die tot nu toe zijn gemaakt. Beschrijf de keuze voor een geothermiecentrale en onderzoek de voor- en nadelen van de locatiealternatieven in het gebied. Onderzoek in alternatieven voor de doorontwikkeling op welke manieren goede gezondheid en duurzame mobiliteit bereikt kunnen worden. Optimaliseer de keuzes voor klimaatadaptatie.
- **Beoordelingskader uitbreiden:** Breid het beoordelingskader uit en maak het specifieker, zodat het aansluit op de gebiedspecifieke omstandigheden.
- **Monitoring oppakken:** Voor de langjarige ontwikkeling liggen nog veel keuzes open. Dit vraagt om een planmatige monitoring op basis waarvan tussentijds kan worden bijgestuurd.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten.

¹ De Vlietlijn werd voorheen de HOV genoemd, Hoogwaardig openbaar vervoer.

² Concept notitie Reikwijdte en Detailniveau – Intergemeentelijke Gebiedsvisie Vlietlijn en Doorontwikkeling Binckhorst – Gemeenten Den Haag, Leidschendam-Voorburg & Rijswijk – 13 september 2024.

Figuur 1 – maquette De Binckhorst met rechts de Maanweg; foto Ruwan Aluvihare.

Aanleiding MER

De Binckhorst is een wijk in Den Haag met industrie, bedrijven en kantoren. De gemeente heeft besloten om het gebied te transformeren naar een gemengd woonwerkgebied. Eerder is in 2018 het Omgevingsplan Binckhorst³ vastgesteld voor de bouw van 5000 woningen. Nu gaat het om de ontwikkeling van nog eens 7500 woningen en met een geothermiecentrale voor de verwarming van de woningen.

Voor de gewenste transformatie is de aanleg van de Vlietlijn noodzakelijk. Deze tramlijn komt in drie gemeenten te liggen: Leidschendam-Voorburg, Rijswijk en Den Haag. Alternatieven daarvoor zijn eerder al beoordeeld in het MER voor de MIRT-verkenning Bereikbaarheid CID – Binckhorst⁴, op basis daarvan is een voorkeursalternatief gekozen.

Voor de nieuwe ontwikkelingen wordt een gebiedsvisie opgesteld door de drie betrokken gemeenten. De visie is een programma onder de Omgevingswet. De gebiedsvisie stelt kaders voor besluiten over projecten waarvoor mogelijk een milieueffectrapport moet worden opgesteld, zoals stedelijke ontwikkelingsprojecten. Daarom moet voor de visie een MER opgesteld worden. Daarbij wordt één overkoepelend hoofdrapport opgesteld voor de drie gemeenten, met per gemeente specifieke hoofdstukken over de ontwikkelingen op hun grondgebied.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag besluit over de gebiedsvisie. Voor de woningen en de geothermiecentrale is dat de gemeenteraad van Den Haag en voor de Vlietlijn zijn dat de drie gemeenteraden, waarbij iedere gemeente verantwoordelijk is voor de besluiten op het eigen grondgebied.

³ CID staat voor Central Innovation District. Zie ook: [Adviezen – Commissiener.nl](https://adviezen.commissiener.nl).

⁴ Zie de MIRT-verkenning en het advies van de Commissie: [Adviezen – Commissiener.nl](https://adviezen.commissiener.nl).

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer 3870 op www.commissiener.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Achtergrond, doel, beleid en besluiten

2.1 Achtergrond, doel en ambities

Voor de ontwikkeling van de Binckhorst is in 2018 een omgevingsplan vastgesteld. Daarin zijn vier ambities genoemd voor de Binckhorst als:

- stadsentree met een regionale oriëntatie;
- economische motor voor Den Haag;
- uitnodigend, karakteristiek woongebied;
- proeftuin voor duurzaamheid en vergroening.

In de afgelopen zes jaar is veel uitgewerkt en gerealiseerd. Daarbij is ervaring opgedaan met zowel de implementatie van de Omgevingswet als met de realisatie van de Binckhorst en de gemeentelijke doelstellingen. Beschrijf de doelen en ambities die nu gelden voor de Vlietlijn, de woningen en de geothermiecentrale in het licht van de vier ambities in het omgevingsplan. Besteed daarbij vooral aandacht aan de volgende onderwerpen:

- **Groen en openbare ruimte:** Maak de ambities voor groen, openbare ruimte, sport en spel zo concreet mogelijk als uitgangspunt voor het formuleren van alternatieven. Dit is belangrijk om de ambitie van de Binckhorst als proeftuin voor duurzaamheid en vergroening te realiseren.
- **Mobiliteit:** Beschrijf de ambitie voor een mobiliteitstransitie in de Binckhorst. Deze ambitie is – samen met de realisatie van de Vlietlijn – noodzakelijk voor de doorontwikkeling. Geef aan in welke mate de ambitie voor een mobiliteitstransitie gelijk is in de drie bij de Vlietlijn betrokken gemeenten. Dit is belangrijk voor het draagvlak voor de – soms ingrijpende – mobiliteitsmaatregelen.

2.2 Beleidskader

Geef in het MER aan welke wet- en regelgeving en welk beleid relevant is voor de gebiedsvisie en of de visie kan voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortkomen. Ga daarbij in ieder geval in op:

- het Omgevingsplan Binckhorst, de MIRT-verkenning bereikbaarheid CID – Binckhorst en het voorzieningenprogramma⁵;
- gezondheidsbeleid en Haagse referentienormen (richtinggevende normen);
- nieuwe en komende Europese Richtlijnen voor het delen van elektriciteit geven de consument mogelijkheden om energie efficiënter te gebruiken, zowel binnenshuis als voor elektrisch vervoer. Geef aan wat dit betekent voor de voorgenomen activiteit.

⁵ Zie voorzieningenprogramma Binckhorst, Gemeente Den Haag, bijlage 1b, pagina 24, [Voorzieningenprogramma Binckhorst Gemeente Den Haag](#), waarin kaders voor onderwijs, sport en gezondheidszorg zijn opgenomen voor de ontwikkeling van de Binckhorst.

- regionaal en gemeentelijk mobiliteitsbeleid waaronder het parkeerbeleid;
- de concept Omgevingsvisies van Den Haag, Leidschendam–Voorburg en Rijswijk;
- gemeentelijk beleid voor maatregelen gericht op de ‘ontvangers’ van geluid, zoals stille zijden en stille slaapkamers in woningen en voor stil asfalt.
- Transitievisie Warmte 2022 van de gemeente Den Haag.

Beschrijf daarnaast ook de plannen en gebiedsvisies in de gemeenten Leidschendam–Voorburg en Rijswijk die een relatie hebben met de aanleg van de Vlietlijn.

Zonering industrieterrein

Voor industrie is een juridisch aandachtspunt de overschrijding van de zonegrens bij het gezoneerde industrieterrein Binckhorst–Zuid. In de aanvulling op het omgevingseffectrapport voor het omgevingsplan is de overschrijding helder in kaart gebracht⁶ en is aangegeven dat woningbouw pas mogelijk is als bedrijven vertrekken en het industrielawaai minder is geworden. Geef aan of dit knelpunt is opgelost, of dat het nog steeds belemmeringen oplevert. Beschrijf in dat laatste geval wat het betekent voor de fasering van de gebiedsvisie.

2.3 Te nemen besluit(en)

De procedure voor de milieueffectrapportage wordt doorlopen voor de vaststelling van de Intergemeentelijke Gebiedsvisie Vlietlijn en Doorontwikkeling Binckhorst. Daarna zullen andere besluiten genomen worden voor de realisatie van het voornemen. In de NRD is aangegeven dat het kan gaan om een wijziging van het omgevingsplan of het aanvragen van een omgevingsvergunning. Geef per project aan wat, voor zover bekend, het vervolgbesluit is en welk milieuonderzoek daaraan is gekoppeld. Wat hierna besloten wordt, heeft invloed op wat er in dit MER onderzocht moet worden. De strategische keuzes moeten ofwel in dit MER, of in een MER dat hierop volgt, afgehandeld worden. Denk bijvoorbeeld aan de strategische milieuvragen rondom de geothermiecentrale.

3 Voorgenomen activiteit en alternatieven

3.1 Algemeen

De NRD geeft aan dat in de gebiedsvisie en het MER drie activiteiten centraal staan: de Vlietlijn, de doorontwikkeling en de geothermiecentrale. De Commissie geeft enkele algemene adviezen, die voorafgaand aan het onderzoek naar alternatieven en varianten uitgezocht moeten worden om een goed beeld te krijgen van de mogelijkheden in het gebied (paragraaf 3.1). Voor elk van de drie voorgenomen activiteiten geeft de Commissie aan welke informatie –in aanvulling op de NRD– in het MER opgenomen moet worden (3.2). Vervolgens adviseert de Commissie om op onderdelen extra alternatieven te onderzoeken. Tot slot adviseert de Commissie om meer aandacht aan klimaatadaptatie te besteden door de alternatieven en varianten te optimaliseren voor dit thema (3.3). De te beschrijven referentiesituatie is in de concept NRD goed aangegeven.

⁶ Zie pagina 62 van de aanvulling op het omgevingseffectrapport: [Microsoft Word – 28.01.2020 aanvulling oer.](#)

Historische gebiedsontwikkeling

Beschrijf welke onderdelen van het Omgevingsplan Binckhorst inmiddels gerealiseerd zijn. De Commissie constateert dat de ontwikkeling van de Binckhorst tot nu toe onevenwichtig is geweest. Een voorbeeld is de woontoren midden in het Mercuriusgebied met 100% sociale huur. Deze toren is omringd door bedrijven omdat ervoor gekozen is om in dit gebied verder geen wooneenheden toe te staan. Dit heeft consequenties voor de aantrekkelijkheid van wonen op deze locatie of kwesties als energiegebruik of klimaatadaptatie. Deze onevenwichtigheid creëert risico's en beperkingen voor de nu beoogde toekomstige ontwikkeling. Met deze informatie kan bij de alternatieven en varianten onderzocht worden welke mogelijkheden er zijn om bestaande onevenwichtigheid te repareren of bij nieuwe projecten te voorkomen.

Koppeling met Central Innovation District

Beschrijf hoe de ontwikkelingen in de omliggende gebieden de voorgenomen activiteit en alternatieven en varianten beïnvloeden, met name projecten die onderdeel zijn van het CID. De Binckhorst ligt tegen het CID aan en is qua ambitie en programma vergelijkbaar met het CID. Beschrijf daarom de cumulatieve effecten van de ambities en doelen van de Binckhorst met de huidige stand van zaken binnen het CID. Een voorbeeld is het koppelen van energienetwerken die daardoor met meer efficiëntie kunnen leveren.

Ruimtebeslag

Alle bestaande en nieuwe functies in de Binckhorst vragen ruimte. De ambities voor het gebied zijn hoog, ook voor groen. De ervaring leert dat regelmatig op 'groen' beknipt wordt wanneer niet alle beoogde functies in de beschikbare ruimte passen. De Commissie adviseert daarom de inpasbaarheid van de functies in beeld te brengen. Wanneer blijkt dat er onvoldoende ruimte beschikbaar is, werk dan met iteratieslagen toe naar een plan dat past binnen het plangebied.⁷

Het gaat in ieder geval om de inpasbaarheid in de Binckhorst van de beoogde extra 7500 woningen, de te realiseren arbeidsplaatsen, voorzieningen, groen, energie-infrastructuur en recreatie. Geef aan of er knelpunten zijn om de geothermiecentrale, hoog- en middenspanningstations en de kabels en leidingen in te passen.

3.2 Voorgenomen activiteit

Vlietlijn

Momenteel wordt een schetsontwerp voor de Vlietlijn uitgewerkt. Daarbij wordt niet meer gekeken naar alternatieven in de vorm van tracé-varianten, omdat deze al onderzocht zijn in het MER voor de MIRT-verkenning Bereikbaarheid CID – Binckhorst. Beschrijf in het MER welke keuzes al zijn gemaakt voor de Vlietlijn en welke rol leefomgevingsinformatie daarbij heeft gespeeld. Beschrijf vervolgens in het MER de aanvullende informatie die nodig is voor het besluit over de gebiedsvisie.

⁷ Een soortgelijk advies gaf de Commissie in 2018 bij de aanvulling op het omgevingseffectrapport voor het Omgevingsplan Binckhorst: [Adviezen – Commissiener.nl](#).

Doorontwikkeling

De concept NRD beschrijft hoe voor de doorontwikkeling van de Binckhorst vanuit drie 'denkrichtingen' een synergiemodel is ontwikkeld. Beschrijf hoe dit synergiemodel tot stand is gekomen en welke rol milieuoverwegingen hebben gespeeld bij de keuze van het synergiemodel.

Geothermie

De voorgenomen activiteit is om een geothermiecentrale te realiseren. Zowel de voorkeurslocatie als de reservelocaties worden in het MER beoordeeld. Bepaal hoe het gebied scoort op het beperken van CO₂-uitstoot bij toepassing van geothermie.

3.3 Alternatieven en varianten

Een kernonderdeel van een MER is het vergelijken van alternatieven en varianten. Dat is een kans om de gebiedsvisie te voeden met (nieuwe) inzichten in (soms onverwachte) kansen en risico's voor de leefomgeving. Het is ook een kans om mogelijke oplossingen voor de verdeling van de ruimte met elkaar te vergelijken. Voor de Binckhorst is dit van belang omdat de ambities hoog zijn én de uitdagingen groot. De Commissie adviseert om die reden om op twee onderdelen het onderzoek uit te breiden: onderzoek met twee aanvullende alternatieven de hoeken van het speelveld voor de doorontwikkelingen. Verder adviseert ze om de keuze voor een geothermiecentrale goed te onderbouwen in het MER en locatiealternatieven te onderzoeken. Daarmee maakt het MER duidelijk welke keuzemogelijkheden er zijn.

Slim combineren

Beschrijf de kansen die de gebiedsvisie biedt om bij het optimaliseren van het voornemen of het ontwikkelen van alternatieven en varianten gebruik te maken van de verbanden tussen onder meer geluid, natuur, luchtkwaliteit en gezondheid. Denk aan de positieve effecten van groen op geluid, lucht en gezondheid.

Samenhangend hiermee zijn de kansen die 'werk met werk maken' biedt. In dit geval vooral de mogelijkheid om het warmtenet aan te leggen wanneer de grond toch al open ligt voor andere projecten. Voeg een beschouwing toe van bestaande activiteiten in het gebied die door slim benutten een positieve bijdrage zouden kunnen leveren. Denk hierbij aan de afvalcentrale, die ook een rol zou kunnen spelen in het circulair bouwen omdat daar veel ruimte voor nodig is.

Vlietlijn

De Commissie onderschrijft de keuze om in het MER voor de Vlietlijn geen alternatieven te onderzoeken omdat dit eerder al voldoende gebeurd is. Richt het MER daarom op de optimalisering van de Vlietlijn op basis van nu lopende onderzoeken en de regels uit het vigerende Omgevingsplan Binckhorst. Let daarbij op dat de opgave langs de Vlietlijn integraal met andere mobiliteits- en leefbaarheidsdoelen wordt afgewogen en dat op plekken waar meer gedetailleerde uitwerkingen nodig zijn (zoals bij haltes), mobiliteitsmaatregelen worden meegewogen die de grootste milieuwinst opleveren.

Doorontwikkeling

Voor het synergiemodel worden in het MER op een aantal aspecten varianten onderzocht, bijvoorbeeld op het gebied van kantoren, al of niet uitplaatsen van het afvalcluster etc.⁸ Een van die aspecten is ‘varianten in verkeersafwikkeling, autoluw maken van deelgebieden en verbeteren van de langzaam verkeerstructuur’. De Commissie vindt deze varianten nuttig, maar ze geven geen fundamenteel andere inzichten dan het synergiemodel. Dit is wel nodig voor ‘gezondheid en openbare ruimte’ en ‘mobiliteit’ om de eigen ambities te kunnen halen. De Commissie adviseert daarom een alternatievenonderzoek uit te voeren waarmee de ‘hoeken van het speelveld’ in beeld worden gebracht. Gebruikt de inzichten die dit onderzoek oplevert om het voorgenomen plan te optimaliseren:

- Focus op **gezondheid en openbare ruimte**: een alternatief gericht op het halen van de doelen uit het voorzieningenprogramma Binckhorst⁹ en andere kaders die voor gezondheid bestaan. Doel van dit alternatief is om te verkennen hoe in de Binckhorst voldoende gebruiksgroen en ruimte voor sport en spelen kan worden gecreëerd, met een zo klein mogelijke geluidsbelasting.

Het is belangrijk om met dit alternatief te onderzoeken of de eigen ambities haalbaar zijn of dichterbij gebracht kunnen worden. De aanvulling op het Omgevingseffectrapport voor het Omgevingsplan Binckhorst (2018) stelt dat door de aanwezige industrie, bedrijvigheid en infrastructuur de leefkwaliteit onder druk staat. Ook staat in de aanvulling over de geluidsbelasting: “De ambitie om woningen in het gebied toe te voegen, staat op gespannen voet met het beleidsuitgangspunt dat het aandeel ernstig gehinderden en slaapgestoorden niet mag toenemen.” In eerdere stukken wordt gesteld dat voor nagenoeg de gehele Binckhorst de eerstelijnsbebouwing het geluid afschermt, waardoor het geluidsniveau erachter voldoet aan de voorkeursgrenswaarde. Bij losse woontorens zoals die er mogelijk komen, is weinig sprake van afscherming. Geef bij zowel de voorgenomen activiteit als het alternatief aan in welke mate afscherming voorkomt en welke kansen en beperkingen dit geeft.

- Focus op duurzame **mobiliteit** in een zeer autoluw alternatief. Dit is een alternatief dat veel verder gaat dan de variant die in de NRD is beschreven, met bijvoorbeeld vermindering van de ruimte voor de auto ten gunste van extra (kwaliteit van) fietsvoorzieningen en voetgangersroutes. Dit is noodzakelijk om de eigen hoge ambities te halen, in combinatie met de geconstateerde problemen in het gebied met veel asfalt en slechte fietspaden.

Beoordeel daarvoor ook de ‘verkeersveiligheid, parkeerstructuur en wegafsluitingen’, in lijn met het eerdere Commissieadvies over het MER voor de MIRT Structuurvisie Mobiliteit CID- Binckhorst uit 2022. Een belangrijke vraag is hoe wordt omgegaan met het parkeren in het plangebied en bij haltevoorzieningen in het bijzonder. Dit is een essentieel sturingselement voor de mobiliteit in het gebied. Beschrijf daarom bij de voorgenomen activiteit en het alternatief zo veel mogelijk een concreet parkeerplan: wat zijn de normen (aantallen per type functie, loopafstanden), waar vervallen plaatsen, waar komen ze erbij en wat is het saldo.

Geothermie

De gemeente Den Haag heeft in 2022 bestuurlijk een Transitievisie Warmte¹⁰ vastgesteld. Deze wordt uitgewerkt in het Warmteprogramma, waarvoor ook een plan-MER opgesteld

⁸ Zie paragraaf 3.3 van de concept NRD voor een opsomming van de varianten.

⁹ De Haagse referentienormen – nu ‘richtinggevende normen’ genoemd: [Haagse referentienormen maatschappelijke voorzieningen Gemeente Den Haag](#).

¹⁰ [Transitievisie Warmte](#).

wordt. De locatiekeuze van de gemeente voor een geothermiecentrale in de Binckhorst loopt vooruit op het Warmteprogramma. De strategische vragen waarom er voor geothermie wordt gekozen, en wat de milieuoverwegingen zijn om een bepaalde locatie te kiezen, moeten daarom in het MER voor de gebiedsvisie beantwoord worden.

De Commissie interpreteert het voorgenomen besluit als volgt: de geothermiecentrale in de Binckhorst is niet alleen bedoeld voor verwarming van huizen in de Binckhorst en het plan is bedoeld als ruimtereservering. Dit is van belang, omdat dan in het MER onderzocht moet worden waarom er voor een geothermiecentrale wordt gekozen en niet voor een andere techniek. Geef aan welke milieuoverwegingen een rol hebben gespeeld bij de uiteindelijke keuze. Daarnaast moeten in het MER locatiealternatieven onderzocht worden, waaruit blijkt wat de milieueffecten zijn van de verschillende locaties. De Commissie adviseert ook om te onderzoeken wat er op de locaties en eromheen mogelijk wordt, wanneer de geothermiecentrale niet zou doorgaan.¹¹

3.4 Optimalisatie voor klimaatadaptatie

De Binckhorst krijgt in de toekomst te maken met meer wateroverlast, droogte en hitte als gevolg van klimaatverandering. In de voorgenomen activiteit is nog weinig aandacht besteed aan klimaatadaptatie. De Commissie adviseert daarom om de alternatieven en varianten te optimaliseren voor:

- **Water:** Beschrijf het potentieel van oppervlaktewater en het vermogen van de bodem om water vast te houden voor het omgaan met droge perioden en piekbuien.
- **Groen:** Maak integrale plannen voor boven- en ondergrond zodat de ondergrondse infrastructuur geen belemmering vormt voor de ambities voor groen, vooral bomen. Beschrijf de mogelijkheden hiervoor, zoals de mogelijkheden die leidingentracés bieden om de ruimteclaims van 'wouden' van kabels en leidingen te verminderen.

4 Bestaande situatie en gevolgen voor de leefomgeving

4.1 Effectbepaling algemeen

Studiegebied

In de NRD is een deel van de Noodpolderbuurt en Voorburg niet in het studiegebied meegenomen. De Commissie adviseert dit wel te doen omdat ook in die gebieden effecten kunnen optreden.

¹¹ In stedelijke omgevingen zijn geothermieprojecten vaak niet succesvol, denk aan het project Constant Rebequeplein in Den Haag (de meeste geothermieprojecten zijn in tuinbouwgebieden). Daarnaast levert geothermie wel warmte, maar geen koude, zoals bij warmtekoudeopslag, of elektriciteit.

Cumulatieve effecten

Ga in het beoordelingskader in op cumulatieve effecten, zoals de cumulatie met de effecten van het CID. Doe dit in ieder geval voor de thema's mobiliteit, gebruiksgroen, energie, sport en spel.

Modellen en onzekerheden

Onderbouw de keuze van de rekenregels en –modellen en van de gegevens waarmee de gevolgen van het plan worden bepaald. Ga ook in op de onzekerheden in deze bepaling.

Onderscheid daarbij onzekerheden in:

- de kwaliteit van de gegevens, zoals bron, ouderdom, betrouwbaarheid;
- de gehanteerde rekenregels en –modellen, zoals afleiding en bandbreedte van kritische parameterwaarden, modelkalibratie.

Vertaal deze onzekerheden zo mogelijk in een bandbreedte van mogelijke gevolgen en geef aan wat dit betekent voor de vergelijking van de alternatieven en varianten.

4.2 Beoordelingscriteria

De Commissie beveelt aan om aan de genoemde criteria in het beoordelingskader aan toetsbare normen te koppelen en doet daarbij de volgende aanbevelingen voor de te hanteren beoordelingscriteria.

4.2.1 Aanlegfase en fasering

De concept NRD stelt dat ontwikkeling en realisatie van gebiedsplannen voor deelgebieden gefaseerd zullen plaatsvinden. Geef in het MER aan hoe de fasering eruit ziet, wat daarvan de meerwaarde is en welke onzekerheden daarbij spelen.

- Beschrijf de beoogde volgtijdelijkheid van de drie activiteiten Vlietlijn, woningen en geothermiecentrale én van de bouwactiviteiten die al gepland zijn in en nabij het plangebied. Bijvoorbeeld eerst de Vlietlijn en daarna de woningen, of andersom. Geef aan hoe dit de te verwachten effecten beïnvloedt: welke varianten zijn er voor de volgtijdelijkheid en wat zijn de voor- en nadelen van verschillende faseringen voor het milieu?
- Overweeg om het beoordelingskader uit te breiden met een aantal aspecten die specifiek relevant zijn voor de aanlegfase. Denk aan bouwlawaai, bereikbaarheid. Gebruik, voor zover relevant en actueel, de informatie over de aanlegfase zoals beschreven in het MIRT voor de Vlietlijn. Of deze informatie bruikbaar is, hangt af van de volgorde waarop de activiteiten uitgevoerd worden.
- Breng de effecten op de leefomgeving in beeld tijdens de verschillende fases van de realisatie van de gebiedsvisie. Toon de effecten van maatregelen om negatieve effecten zoveel mogelijk te voorkomen. Laat daarbij ook de effecten op huidige bewoners zien.

4.2.2 Mobiliteit

Beoordeel de capaciteit van kruispunten – als onderdeel van de capaciteit van het netwerk– niet kwalitatief maar kwantitatief, omdat daarmee duidelijk wordt welke rijbanen, rijstroken

en opstelvakken in de toekomst (niet) noodzakelijk zijn voor een voldoende verkeersafwikkeling.

Het aspect 'ruimte voor fietsers en voetgangers' vraagt ook om een beoordeling vanuit het pakket Vlietlijn–Mobiliteitsmaatregelen (onderdeel 2 van het beoordelingskader).

4.2.3 Groen, sport en maatschappelijke voorzieningen/gezondheid

Gebruik de door de gemeente vastgestelde referentienormen (richtinggevende normen) voor gebruiksgroen, sport en maatschappelijke voorzieningen als beoordelingscriteria. Beoordeel kwantitatief omdat de referentienormen ook kwantitatief geformuleerd zijn.

Beschrijf wat wordt bedoeld met 'kwaliteit openbaar groen' en met 'recreatiemogelijkheden'. In de concept NRD staat dat voor recreatiemogelijkheden alleen kwalitatief wordt getoetst. Ook hier beveelt de Commissie aan om kwantitatief te toetsen omdat de referentienormen kwantitatief geformuleerd zijn.

4.2.4 Stedenbouwkundige kwaliteit

Gebruik 'stedenbouwkundige kwaliteit' en 'kwaliteit openbare ruimte' als beoordelingscriteria, zoals dit ook bij meerdere CID-projecten gebeurt. Gebruik 'stedenbouwkundige kwaliteit', omdat dit relevanter is dan de 'landschappelijke waarden' in de stedelijke omgeving waar de Binckhorst in ligt.

4.2.5 Klimaatadaptatie

In de concept NRD staat in tabel 3 bij de criteria voor klimaatadaptatie dat deze kwalitatief getoetst zullen worden. De Commissie adviseert om dit deels ook kwantitatief te doen. Dit omdat de gemeente Den Haag hier normen aan stelt.¹²

Leg bij de beoordelingscriteria een relatie met de criteria in de klimaatmonitor van de gemeente Den Haag. Zie ook de criteria die genoemd worden op de website van de Binckhorst.¹³

Beschrijf de mate waarin gebouwen de bodem verstoren en welk effect dit heeft op het vermogen van de bodem om water vast te houden en te transporteren. Beschrijf ook hoe wordt omgegaan met het vasthouden van regenwater binnen de kavels. Dit is van belang om de waterhuishouding in de openbare ruimte niet verder te belasten en om tegelijk groen en andere functies binnen de kavels van water te voorzien.

¹² Zie de [Haagse ambities en eisen voor een klimaatbestendige inrichting](#).

¹³ [Groen en klimaatadaptatie in de Binckhorst – Binckhorst Den Haag](#).

4.2.6 Energie/klimaatmitigatie

Gebruik wat betreft de energievoorziening de CO₂-uitstoot als proxy voor de effecten van uitstoot van fossiele brandstof. Bepaal deze door te berekenen hoeveel energie er nodig is om elektriciteit en om warmte en koude op de gewenste temperatuur te krijgen binnen de gebouwen op de Binckhorst. Uit deze berekening volgt ook de CO₂-uitstoot.

Geef meer inhoud aan het criterium 'duurzaam materiaalgebruik' dat wel staat in het beoordelingskader, maar is in de NRD niet uitgewerkt. Beschrijf op hoofdlijnen:

- welke bijdrage gebouwen zelf kunnen leveren aan de opwekking van energie met zonnepanelen.
- de leefomgevingsbelasting (inclusief de CO₂-uitstoot) en circulariteit van sloop en bouw.

4.2.7 Geluid/gezondheid

Neem in het beoordelingskader bij zowel de voorgenomen activiteit als de alternatieven en varianten de volgende criteria voor geluid op:

- geluidbelast oppervlak en het oppervlak dat voldoet aan de standaardwaarde;
- 'aantal ernstig gehinderden en slaapverstoorden totaal' in plaats van 'aantal gehinderden binnen bepaalde geluidsklassen';
- beschikbaarheid van stille zijden en stille slaapkamers in woningen;
- aantal woningen binnen een geluidzone van een gezoneerd industrieterrein;
- de mate waarin 'stil asfalt' is toegepast (onderdeel van de Actieplannen geluid van de gemeenten Leidschendam-Voorburg en Den Haag).
- De geluidsbelasting van het rangeerterrein binnen het studiegebied.

Beschrijf de mitigerende bron-, overdracht en ontvangergerichte maatregelen die voor de verschillende bronnen kunnen worden genomen als er sprake is van overlast.

4.2.8 Natuur

Natura 2000-gebieden en stikstofeffecten

In de buurt van het plangebied liggen drie Natura 2000-gebieden waarin habitattypen voorkomen die gevoelig zijn voor stikstof. Ook liggen er delen van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de omgeving. Op dit moment komt al meer stikstof terecht in deze gebieden dan goed is voor de natuur. Stikstofdepositie is een belangrijke oorzaak van de achteruitgang van de biodiversiteit in Nederland.

Het plan kan mogelijk een toename van stikstofdepositie op al overbelaste beschermde gebieden veroorzaken. Dit kan leiden tot aantasting van natuurlijke kenmerken van deze gebieden (Westduinpark & Wapendal, Meijendel & Berkheide en Solleveld & Kapittelduinen). Beschrijf daarom de gevolgen van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden en NNN-gebieden. Het MER moet de gevolgen van zowel de gebruiks- als de aanlegfase laten zien. Als negatieve gevolgen niet zijn uit te sluiten, moet een Passende beoordeling opgesteld worden. Beschrijf mogelijke en/of nodige mitigerende of compenserende maatregelen om negatieve effecten te voorkomen of te verminderen. Maak in het MER globaal duidelijk of aantasting van natuurlijk kenmerken kan worden uitgesloten.

Beschermde soorten

Beschrijf welke beschermde soorten in het gebied voorkomen. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor beschermde soorten zoals gebouwbewonende vleermuizen, gierzwaluw en huismus. Denk aan verstoring tijdens de werkzaamheden, verlies van migratieroutes, verlies aan fourageerplekken en aan verlies van leefgebied of verblijfplaatsen. Geef aan wat de gevolgen kunnen zijn voor de instandhouding van de betreffende soorten, of verbodsbepalingen overtreden worden en beschrijf mogelijk mitigerende of compenserende maatregelen om deze effecten te voorkomen of te verminderen. Denk bijvoorbeeld aan het opstellen van doelen voor (minimaal) instandhouding en monitoring van enkele voor de stedelijk ecosysteem belangrijke soorten.

5 Overige onderwerpen

5.1 Monitoring

De gemeenten willen de uitvoering van de gebiedsvisie monitoren om daarmee de werkelijke effecten vast te stellen, het doelbereik te volgen en de leefomgevingsnormen te bewaken. Er is in de concept NRD nog geen aanzet voor een monitoringsplan opgenomen. Doe dit wel in het MER en zet het monitoringsplan zo op dat de cumulatieve effecten van de CID en van de doorontwikkeling van de Binckhorst tezamen kunnen worden gemonitord.

Monitoring is al in de huidige fase van planvorming voor de doorontwikkeling Binckhorst en Vlietlijn van belang vanwege de aard, omvang en opzet van de gebiedsvisie. Zo wordt er gewerkt met een uitwerking van deelgebieden, waarbij de belangrijke vraag is of het steeds blijft passen in het grotere geheel. De Commissie beveelt aan om:

- de te monitoren effecten allereerst te koppelen aan de opgaven en doelen. Maak deze zo concreet mogelijk en begin er tijdig mee door het uitvoeren van nulmetingen;
- de concrete doelstellingen voor groen, openbare ruimte, sport en spelen uit het voorzieningsprogramma Binckhorst te monitoren.
- het monitoringsplan vervolgens uit te breiden met de belangrijkste leefomgevingsaspecten uit het MER: mobiliteit, gebruiksgroen, sport en spel, geluid, luchtkwaliteit, wind en schaduw.

Als voorbeeld hierbij een uitwerking voor het aspect verkeer:

- Benoem als eerste de verschillende opgaven en de doelen zoals die in de mobiliteitsaanpak voor de Binckhorst zijn benoemd, zoals het verlagen van de parkeernormen en het bewaken van de verkeersveiligheid.
- Beschrijf in een tweede stap de te onderzoeken effecten, zoals verkeersintensiteiten auto en fiets op diverse locaties, parkeerdruk en slachtofferongevallen.
- Leg vervolgens de methoden van onderzoek vast, zoals type tellingen en metingen en registraties.
- Leg de monitoringsmomenten vast, bijvoorbeeld periodiek gedurende aanleg en na realisatie.
- Leg tot slot de monitoringsduur vast, bijvoorbeeld een dag per halfjaar, gedurende een week of permanent.

5.2 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de voorgenomen activiteiten en de alternatieven en varianten daarvoor;
- de belangrijkste effecten voor de leefomgeving bij het uitvoeren van het gebiedsvisie, de alternatieven en varianten, de onzekerheden en leemten in kennis die daarbij aan de orde zijn;
- de vergelijking van de alternatieven en varianten.

BIJLAGE 1: Projectgegevens Advies van de Commissie over het op te stellen MER

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep geeft aan welke onderwerpen naar zijn mening moeten worden behandeld in het MER en met welke diepgang. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

Ruwan Aluvihare BA. MDip LA

dr. Jurgen van der Heijden

ing. Ben Peters

drs. Marieke van Rhijn (voorzitter)

drs. Rob Verheem / Marianne Schuerhoff Msc (secretarissen)

dr. Fred Woudenberg

Besluiten waarvoor dit milieueffectrapport wordt opgesteld

Intergemeentelijke gebiedsvisie Vlietlijn en doorontwikkeling Binckhorst.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit [Bijlage V van het Omgevingsbesluit](#) onder de Omgevingswet volgt om welke projecten het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om het project C1 "thermische centrale", J3 "tramrails" en J11 "stedelijke ontwikkeling". Een MER is ook nodig omdat effecten op Natura 2000-gebieden optreden die in een Passende beoordeling moeten worden beschreven. Daarom wordt een plan-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluiten

De gemeenteraden van Leidschendam-Voorburg, Rijswijk en Den Haag voor de besluiten over de Vlietlijn. De gemeenteraad van Den Haag besluit over de Binckhorst.

Initiatiefnemer besluiten

Colleges van Burgemeesters en Wethouders van Leidschendam-Voorburg, Rijswijk en Den Haag.

Bevoegd gezag mer-procedure

Gemeenteraad van Den Haag.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

Het bevoegd gezag heeft de Commissie niet in de gelegenheid gesteld om zienswijzen en adviezen bij haar advies te betrekken.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft gebruikt?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3870](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiemer.nl
w commissiemer.nl

